

BÉRES ZSUZSA

AZ EGYETEMI DÍSZJELVÉNYEK TÖRTÉNETE

Felejthetetlen látvány a Debreceni Egyetem ünnepi alkalmain a talárba öltözött, gerundiumot vivő diákok mögött ugyancsak talárt és rektori, dékáni láncot viselő egyetemi méltóságok bevonulása. A máig használt jelképek története csaknem egyidős az intézménnyel. Azt azonban kevesen tudják, hogy a karokat jelképező gerundium csúcspdíszek, valamint a rektori, dékáni láncok és medálok több mint 100 esztendeje készültek az első világháborúban hadizsákmányként szerzett ágyúk bronzából, emlékeztetve arra, hogy az egyetem több hallgatója és oktatója is harcolt a haza védelmében és áldozta életét.¹

1. kép Az Egyetemi Tanács 1927-1928-ban²

¹ OROSZ ISTVÁN – IFJ. BARTA JÁNOS 2012: 57.

² A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEENK. 1.

1. Az egyetemi díszjelvények

Az egyetemi tanács nevében 1915 szeptemberében Bernolák Nándor rektor intézett kérést a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez: „... méltóztassék... előterjesztést tenni az iránt, hogy az egyetemek szokásos jelvényeit részünkre a diadalmas háború győzelmes csatáiban hódított hadi anyagból méltóztassék legkegyelmesebben adományozni.” – olvasható a Debreczeni magyar Királyi Tudományegyetem 1915/16-os tanévéről szóló évkönyvében.³

Hosszú hónapok teltek el, mire a kedvező válasz megérkezett Jankovich Béla minisztertől: az egyetem engedélyt kapott arra, hogy rektora és dékánjai viselhessék a szokásos díszjelvényeket, valamint „...A hadügyminiszter utasított, hogy a szükséges anyagot rendelkezésemre bocsássa... E részben tudatom a tekintetes Tanáccsal, a díszjelvényeknek (rektori és dékáni láncok, valamint pedellusi botok) – iparművészeti megoldásáról lévén szó - a tekintetes Tanácstól veendő kívánalmak figyelembe vételével való megtervezésére és kivitelezésével Zutt Richárd magyar iparművészeti tanárt kértem fel...”⁴

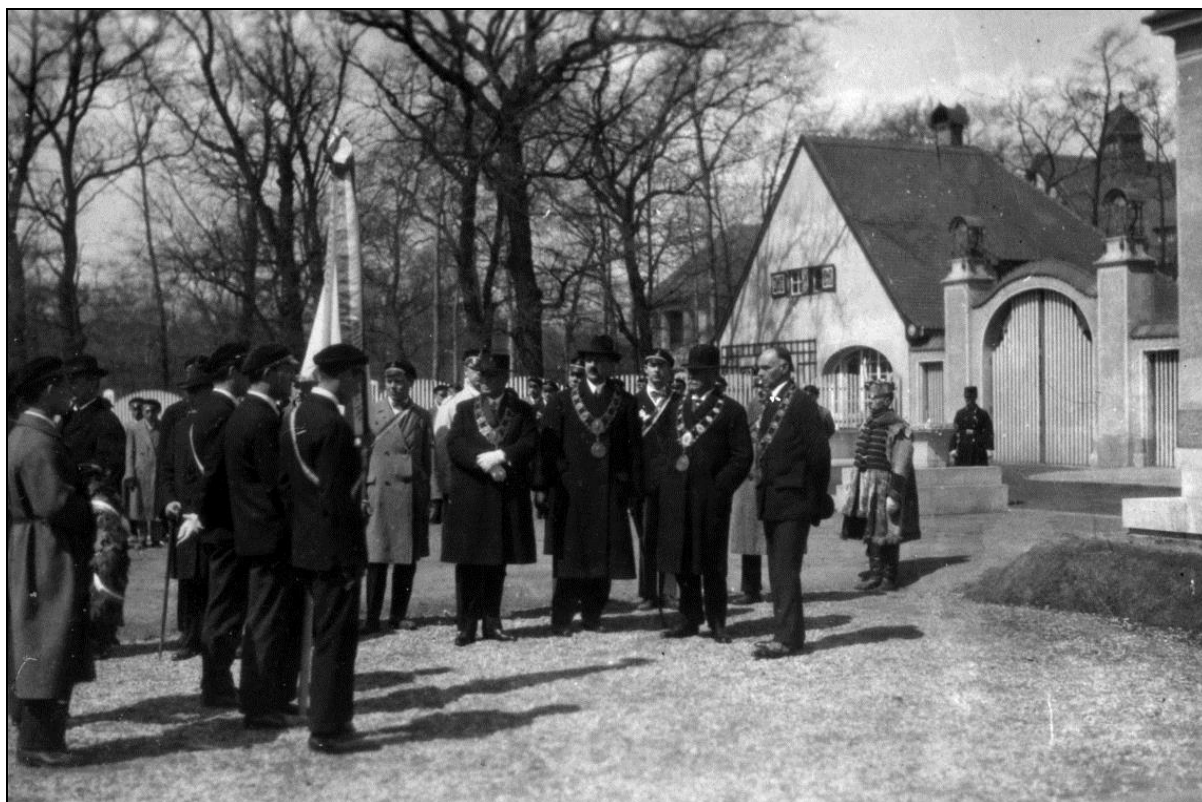
2. kép Az Egyetemi Tanács 1929. XII. 15-én⁵

³ A Debreczeni Magyar Királyi Tudományegyetem évkönyve 1917: 106.

⁴ A Debreczeni Magyar Királyi Tudományegyetem évkönyve 1917: 107.

⁵ A Debreczeni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEENK. 352.

Richard Zutt (1887-1938) a korszak kiemelkedő ötvös és éremművésze volt, Münchenben tanult, majd Firenzében alkotott. Budapestre 1912-ben hívták meg tanárnak. 1917-ben alapította meg a Magyar Művészeti Műhelyt, és egészen a 1925-ig a fővárosban dolgozott. 1938-ban Szuezbén halt meg.⁶ Mivel az 1912-ben öt karral – református hittudományi, jog- és államtudományi, bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi, mennyiség- és természettudományi, orvostudományi – alapított egyetem 1914-ben három karral kezdte meg működését, elsőként a bölcsészet, a teológia és a jog jelképei készültek el. Bernolák Nándor rektor útmutatásai alapján a művész megkezdhette a munkát: *„A láncok nagysága és alakja megfelelhet a budapesti és kolozsvári egyetemen viselt hasonló láncoknak... Az egyes láncszemek alakját lehetőleg valamely magyar motívum, esetleg debreczeni lelet, vagy műtárgy modern kiképzésével lehetne meghatározni.”*⁷

3. kép A Tisza ünnepélyen 1929. IV. 22-én is magukra öltötték az egyetem jelképeinek számító láncokat a rektor és a dékánok⁸

⁶ FEKETE KÁROLY 2019: 134.

⁷ A Debreczeni Magyar Királyi Tudományegyetem évkönyve 1917: 109.

⁸ A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEENK. 107.

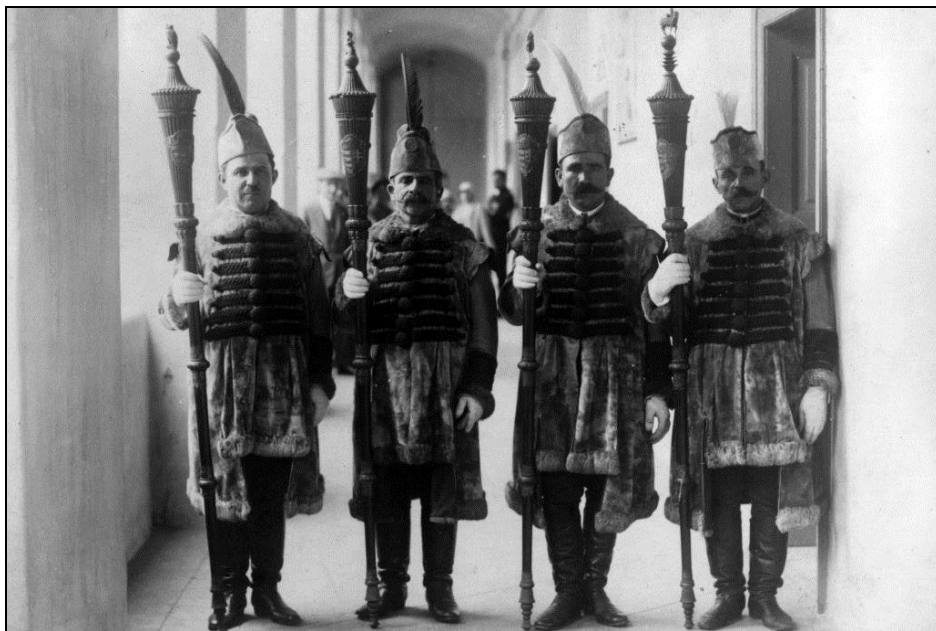
Részletesen leírta elképzeléseit a gerundium-díszekkel kapcsolatban is, hangsúlyozva, hogy az intézményt a magyar állam létesítette és tartja fenn a város támogatásával, olyan nemes tradíciók átvételével, mint az ősi református kollégium hagyományai. A rektor elképzelései alapján valósult meg az egyetemet jelképező gerundium, tetején a Debrecen város címerét idéző zászlót tartó báránnyal.

4. kép Az 1929. X. 14-én megrendezett tanévnnyitó ünnepélyen is szerepeltek a Debreceni Egyetem fő jelképeinek számító gerundiumok ⁹

⁹ A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEENK. 4.

Az 1916-1917-es tanévre elkészült díszek mellett kiegészítésként megvalósultak az iparművészeti kivitelű mives talárok is, szintén Zutt Richárd tervezésében. Ahogy Láng Nándor rektor fogalmazott: „*A megbízott művész oly remekeket alkotott e díszjelvényekben, melyekre nemcsak egyetemünk, hanem a magyar iparművészet is méltán büszke lehet.*”¹⁰

5-6. kép Egyetemi pedellusok 1927-ben, és Dr. Csiky József temetésén 1929. január 27-én¹¹

¹⁰ A Debreczeni Magyar Királyi Tudományegyetem évkönyve 1917: 106.

¹¹ A Debreczeni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEENK. 8., illetve DEENK. 97.

2. „Kérem álljanak fel, az egyetem vezetése bevonul!”

A bölcsészek kari botját bagoly díszíti, amely a könyv fölött elmélyedt tudóst jelképezi – mind a mai napig. Kalandos sors jutott a jogi kar gerundiumának, hiszen a botot díszítő Justicia - a kar 1949-ben kezdődő szüneteltetését követően – több mint 40 évig pihent Vincze László egykori rektori titkár íróasztalfiókjában, hogy végre újra elfoglalhassa méltó helyét az egyetemi jelképek társaságában. Nem kevésbé kalandos a Teológiai Kar dékáni láncának és kakasdíszes gerundiumának története. A kar működése 1950-ben megszűnt az egyetemen, ugyanabban az évben augusztus 25-től, mint Debreceni Református Teológiai Akadémia működött tovább, egészen a Debreceni Református Hittudományi Egyetem 1997-es megalakulásáig, amelynek ünnepségein ma is az eredeti, kakasos gerundiumot és dékáni láncot használják, amelyek ma már az intézményt képviselik.

7. kép Kivonulás a Nagytemplomból. 1929. X. 14.¹²

¹² A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEENK. 10.

A jelképek száma mára jelentősen kibővült, hiszen a Debreceni Egyetemen 14 kar működik, valamennyi saját gerundiummal rendelkezik, azonban az újonnan készült dékáni láncok is teljesen megegyeznek az eredetivel, kiegészülve a kari színekkel, amelyeket mind a dékánok, mind pedig a diákok viselnek talárjukon.¹³ Az ünnepségeken pedig ma is hármat koppant a bárányos gerundiummal a botos diák, és elhangzik a több mint egy évszázada használatos mondat: „*Kérem, álljanak fel, az egyetem vezetése bevonul...*”

8. kép Tanévnyitó ünnepély 1930. X. 9-én¹⁴

¹³ A Debreceni Egyetem öltözködési kódexe <https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Dokumentum%C3%A1r/Szab%C3%A1lyzatok/III.%20Egy%C3%A9b%20szab%C3%A1lyzatok/%C3%96lt%C3%B6z%C3%B6d%C3%A9si%20K%C3%B3dex/%C3%96lt%C3%B6zk%C3%B6d%C3%A9si%20K%C3%B3dex%20190926.pdf> Az oldal utolsó megtekintése: 2020. III. 4.

¹⁴ A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEENK. 521.

9. kép Tanévnyitó ünnepély 2019. IX. 8-án ¹⁵

¹⁵ BÓDI SÁNDOR 2019.

Irodalomjegyzék

A DEBRECENI EGYETEM ÖLTÖZKÖDÉSI KÓDEXE

- 2019 <https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Dokumentumt%C3%A1r/Szab%C3%A1lyzatok/III.%20Egy%C3%A9b%20szab%C3%A1lyzatok/%C3%96lt%C3%B6zk%C3%B6d%C3%A9si%20K%C3%B3dex/%C3%96lt%C3%B6zk%C3%B6d%C3%A9si%20K%C3%B3dex%20190926.pdf> Az oldal utolsó megtekintése: 2020. III. 4.

A DEBRECENI M. KIRÁLYI TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE

- 1917 *A Debreceni M. Királyi. Tudományegyetem Évkönyve az 1915-1916. tanévről.* Debreczen sz. kir. város és a Tiszántúli ref. egyházkerület könyvnyomda vállalata.

FEKETE KÁROLY

- 2019 *Református teológiai oktatás a Debreceni Egyetem keretein belül 1912-1950. Őrállóvá tettek – Műhelytanulmányok a debreceni teológiai oktatás és református lelkészképzés 1850-2000 közötti történetéhez.* In: BARTHA BÉLA LEVENTE és FEKETE KÁROLYFJ (Szerk.): Kiadó: Tiszántúli Református Egyházkerület és a Debreceni Református Hittudományi Egyetem. Debrecen, 1-752.

OROSZ ISTVÁN (Főszerk.): – IFJ. BARTA JÁNOS (Szerk.):

- 2012 *A Debreceni Egyetem története 1912–2012.* Debreceni Egyetemi Kiadó. Debreceni Univ. Press. 1-576.

Képjegyzék

A TISZA ÜNNEPÉLYEN IS MAGUKRA ÖLTÖTTÉK AZ EGYETEM JELKÉPEINEK SZÁMÍTÓ LÁNCOKAT
A REKTOR ÉS A DÉKÁNOK

1929 *A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából.* Leltári szám: DEENK. 107.

AZ EGYETEMI TANÁCS 1927-1928-BAN

1927-1928 *A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából.* Leltári szám: DEENK. 1.

AZ EGYETEMI TANÁCS 1929. XII. 15-ÉN

1929 *A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából.* Leltári szám: DEENK. 352.

AZ 1929. X. 14-ÉN MEGRENDEZETT TANÉVNYITÓ ÜNNEPÉLYEN IS SZEREPELTEK A DEBRECENI
EGYETEM FŐ JELKÉPEINEK SZÁMÍTÓ GERUNDIUMOK

1929 *A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából.* Leltári szám: DEENK. 4.

DR. CSIKY JÓZSEF TEMETÉSE

1929 *A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából.* Leltári szám: DEENK. 97.

EGYETEMI PEDELLUSOK

1927 *A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából.* Leltári szám: DEENK. 8

KIVONULÁS A NAGYTEMPLOMBÓL

1929 *A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából.* Leltári szám: DEENK. 10.

TANÉVNYITÓ ÜNNEPÉLY 1930. X. 9-ÉN

1930 *A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából.* Leltári szám: DEENK. 521.

TANÉVNYITÓ ÜNNEPÉLY 2019. IX. 8-ÁN

2019 BÓDI SÁNDOR felvétele

II. DEBRECENBEN TÖRTÉNT

Balogh Tamás Zoltán

